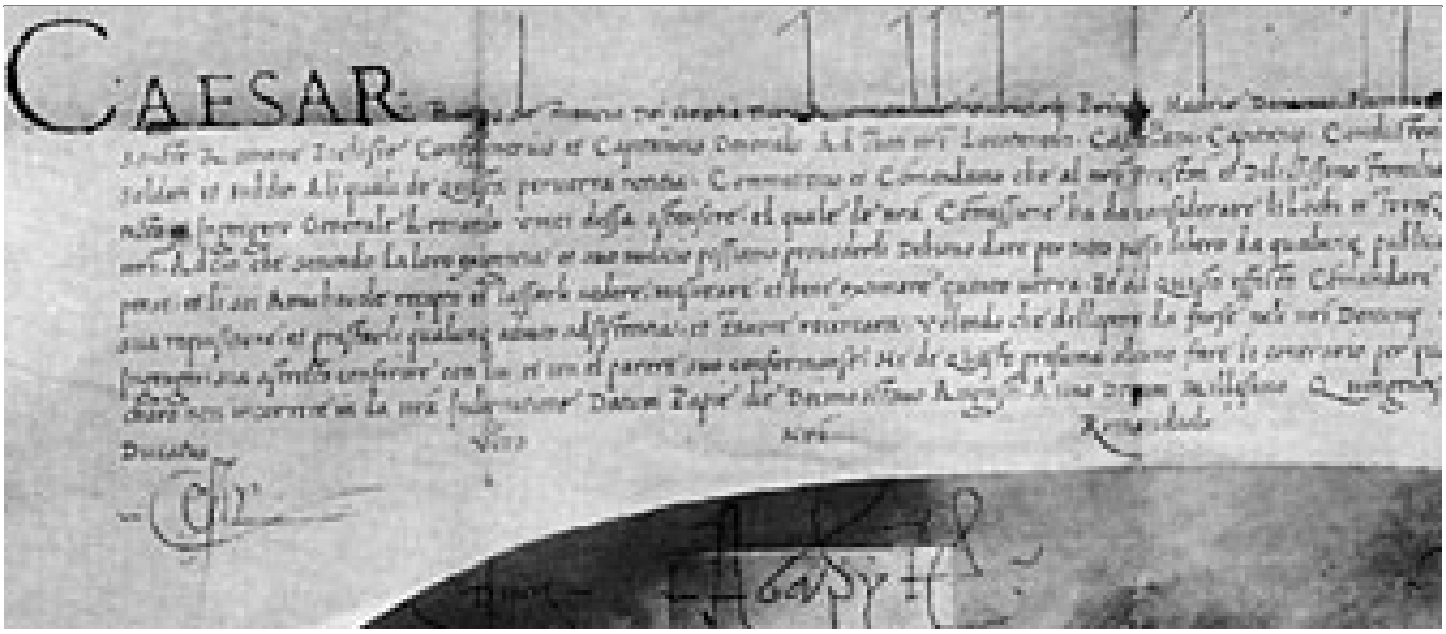

Salconduit de Cèsar Borja a Leonardo

Autor: Manel Capdevila
Data de publicació: 01-05-2010

Vist el salconduit i el tractament que li dóna Cèsar Borja a Leonardo de "nostre Prestantíssim i Estimadíssim Familiar", penso que implica algun tipus de parentiu.

La Cristina Ortuño, coneixent la meva investigació sobre la relació de Leonardo da Vinci amb els Borja, em va fer arribar el text d'un salconduit de Cèsar Borja emès a favor de Leonardo, on s'hi pot observar, a més de la relació personal entre ambdós, que Cèsar remarca especialment que Leonardo és "familiar seu".
Atès que el document té per a la meva recerca i per a la biografia de Leonardo una importància cabdal, em complac a adjuntar-ne la versió íntegra en italià, amb una traducció que jo mateix he fet al català, així com les deduccions que en trec.

Salconduit de Cèsar Borja a Leonardo (familiar seu)
Caesar Borgia de Francia Dei Gratia Dux Romandiole Valentieque, Princeps Hadrie, Dominus Plumbini etc. Ac Sancte Romane Ecclesie Confalonerius et Capitaneus Generalis.

Ad Tutti nostri Locotenenti, Castellani, Capitanii, Conducteri, Officiali, Soldati et Subditi; A li quali de questa peruerra notitia; Commettemo et Commandamo che al nostro Prestantissimo et Dilectissimo Familiare, Architecto et Ingengero Generale Leonardo Vinci dessa ostensore; el quale de nostra Commissione ha da considerare li Lochi et Forteze de li Stati nostri; Ad cio the secundo la loro exigentia et suo iudicio possiamo prouederli Debiano dare per tutto passo libero da qualunque publico pagamento per se, et li soi Amichevole recepto et lassarli uedere, mesurare, et bene extimare quanto uorra ; Et ad questo effecto, Commandare homini ad sua requisitione, et prestarli qualunque adiuto adsistentia, et Fauore recercara, Volendo che dell opere da farse neli nostri Dominii Qualunque Ingengero sia astrecto conferire con lui, et con el parere suo conformarse ; Ne de questo presuma alcuno fare lo contrario per quanto li sia charo non incorrere in la nostra Indignatione.
Datum Papie die Decimo octavo Augusti, Anno Domini Millesimo Quingentesimo Secundo; Ducatus Vero Nostri Romandiole Secundo.

TRADUCCIÓ AL CATALÀ:

Prestantíssim i Estimadíssim Familiar
Cèsar Borja de França, per la gràcia de Déu duc del Valentinès i de la Romanya, Príncep d'Àdria, Senyor de Piombino, etc. Gonfanoner i Capità General de la Santa Romana Església.

«A tots els nostres Lloctinents, Castellans, Capitans, "Condottieri", Oficials, Soldats i súbdits; als que concerneixi aquesta notícia; encomanem i manem que al nostre Prestantíssim i Estimadíssim Familiar, Arquitecte i Enginyer General Leonardo Vinci, ostentador d'aquesta, el qual per encàrrec nostre ha d'examinar els Llocs i Fortaleses dels nostres Estats; per la qual cosa, segons la seva exigència i el seu judici puguem proveir-lo, i hem de donar pas lliure per a qualsevol pagament públic per a ell, i amistosa rebuda i deixar-li veure, mesurar i estimar tot el que ell vulgui; i a tal efecte, enviar homes a la seva petició, i proporcionar-li tot l'ajut i assistència, o favor que demanés; desitjant que de les obres que s'hagin de fer en els nostres Dominis, qualsevol Enginyer sigui prest a col·laborar amb ell, i a acceptar la seva opinió. I que d'això ningú no presumeixi fer el contrari, pensant que no incorrerà en la nostra indignació.

Data Papal, dia divuitè d'agost, Any del Senyor de Mil cinc-cents dos; Segon del Vertader nostre Ducat de Romanya».
Vist el salconduit i el tractament que li dóna Cèsar Borja a Leonardo de "nostre Prestantíssim i Estimadíssim Familiar", penso que implica algun tipus de parentiu. Tot seguit ho miraré de raonar.

Per començar, els diccionaris moderns (deixant de banda el sentit "estar familiaritzat amb una cosa, un fet"), a part de "parent", li donen també les accepcions de "criat-parent" , "simple criat" o "empleat". Intentaré demostrar que no pot fer sevir el terme en cap d'aquestes dues darreres accepcions, cosa que ens deixarà només el sentit de "parent".

En el cas que ens ocupa del salconduit borgià, "simple criat" queda exclòs, perquè si només fos un criat no el tractaria de "Prestantíssim i Estimadíssim". Si que pot implicar però, "criat" en el sentit i dignitat de "familiar proper".

En Pep Mayolas diu que En Ferran Colom anomena "criats" als seus parents (al seu cosí Pedro de Arana) i que, el rei anomenava, en la seva correspondència, "criat meu" a altes dignitats, un duc o un familiar reial, que escollia entre els seus parents.

"Criat" no entès com ho entenem en aquests darrers cent anys, com un cambrer o majordom, o una minyona. Un criat del segle XVI "persona -o personalitat- al servei d'un rei, que era una honor i una distinció, reafirmada amb els epítets "Prestantíssim i Estimadíssim".

D'altra banda, un "simple criat", sabem que no ho podia ser, ja que, si mirem la biografia del pintor més enllà del que ens ha arribat, penso que Leonardo havia de ser noble, com demostra ostensiblement el seu escut d'armes, que, per si fos poc, sabem que tenia tres pals de gules sobre camper d'or.

Ens queden, doncs, pel terme "familiar", les accepcions o bé d'empleat o bé de parent.

Ara, cal deixar ben establert que el títol d'"Arquitecte i Enginyer General" només pot expressar el nom d'un càrrec atorgat per Cèsar Borja dins la seva cort (com ho seria també el d'almirall general).

En Lleonard, treballant pel seu compte, només podia ser anomenat com a màxim Arquitecte, Enginyer o "Arquitecte i Enginyer", però mai "Arquitecte i Enginyer General", ja que aquest títol implica un càrrec a una cort, com a cap d'altres arquitectes i enginyers.

Amb aquesta premissa, si llegim atentament la frase en qüestió, veiem que "familiar" no pot tenir el sentit d'"empleat", perquè dir "nostre Prestantíssim i Estimadíssim Familiar", al mateix temps que "Arquitecte i Enginyer General Leonardo Vinci", seria una redundància, atès que Arquitecte i Enginyer General ho va ser en el moment que se li va donar el càrrec, i aquest ja indica que és "empleat" de Cèsar Borja (com seria redundant que Ferran el Catòlic digués: Cristòfor Colom Virrei d'Índies, empleat meu).

A més a més, el motiu del salconduit és explicar amb detall al llarg de tota la carta uns fets que impliquen, també, que Leonardo és "empleat" de Cèsar Borja,explicant les feines que ha de fer, que li donin lliure accés i que li facilitin tot el que demani, i això fa doblement redundant que digui que és "empleat seu" a l'inici del document.

Resumint: Cèsar Borja descriu amb detall al document el càrrec que li ha atorgat (Arquitecte i Enginyer General) i dóna totes les explicacions sobre la feina que li ha encarregat. Ambdós fets evidencien que és empleat seu, però, en canvi, no són cap evidència que sigui parent seu. Conseqüentment, ha hagut de dir-ho al començament del salconduit d'una

forma explícita, perquè quedi ben palès.

Després de tots aquests raonaments, cal inferir, doncs, que al dir nostre Prestantíssim i Estimadíssim Familiar, Cèsar Borja està tractant Leonardo da Vinci de "PARENT SEU" (sigui amb el sentit de "criat-parent" o simplement "parent").

Manel Capdevila